

Analiza głównych problemów i wyzwań w działalności ochotniczych straży pożarnych w województwie mazowieckim

Paulina Żurawicka, Monika Kierzkowska,
Dariusz Piwowarczyk

STRESZCZENIE

W artykule zaprezentowano wyniki analizy głównych potrzeb, problemów i wyzwań związanych z działalnością ochotniczych straży pożarnych z terenu województwa mazowieckiego. W celu ich identyfikacji przeprowadzono badanie ankietowe, skierowane do mazowieckich jednostek OSP. Przedmiotowa analiza pozwoliła m.in. na rozpoznanie potrzeb ochotniczych straży pożarnych w zakresie poprawy wyposażenia, podnoszenia sprawności członków jednostek do prowadzenia akcji ratowniczych oraz zebranie informacji na temat przygotowania jednostek do prowadzenia działań ratowniczych. Nadesłane odpowiedzi umożliwiły także ustalenie najbardziej pożądaných przez jednostki OSP form wsparcia ich działalności.

Niniejszą analizę uzupełniono również o podstawowe informacje nt. Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego i analizę przepisów będących podstawą działalności i finansowania ochotniczych straży pożarnych, w tym w szczególności ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej i ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach.

Słowa kluczowe: ochotnicze straże pożarne, Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy, województwo mazowieckie

Wstęp

Ochotnicze straże pożarne (OSP) odgrywają ważną rolę w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, uzupełniają działalność służb państwowych, w szczególności podczas akcji ratowniczych na terenach wiejskich. Jednostki zrzeszają w swoich szeregach przeszkolonych ochotników, którzy skutecznością działania i umiejętnościami często dorównują strażakom zawodowym. Na terenie województwa mazowieckiego funkcjonuje około 2 tys. jednostek OSP [www.mazovia.pl 07.02.2020], które do skutecznego działania ratowniczego potrzebują przede wszystkim specjalistycznego wyposażenia. Dużym problemem są braki w tym zakresie, spowodowane ograniczonymi możliwościami finansowymi gmin – organów, które ustawodawca zobowiązał do ponoszenia kosztów wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia gotowości bojowej ochotniczych straży pożarnych [Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (art. 32 uop)].

W artykule przeanalizowano problemy i wyzwania, z którymi spotykają się jednostki OSP działające na terenie województwa mazowieckiego, a także, jakiego rodzaju wsparcia oczekują te jednostki.

Samorząd Województwa Mazowieckiego, dbając o zapewnienie bezpieczeństwa publicznego regionu, od wielu lat wspiera finansowo ochotnicze straże pożarne. Otrzymywane przez nie środki z budżetu województwa wspomagają m.in. remonty strażnic oraz zakupy samochodów pożarniczych, specjalistycznego sprzętu i ubrań ochronnych, dzięki którym działalność z zakresu ochrony zdrowia i życia oraz mienia mieszkańców województwa, przebiega w sposób sprawny, z jednoczesnym zachowaniem bezpieczeństwa strażaków ochotników.

Mając na uwadze konieczność dalszego systematycznego wspierania OSP, Marszałek Województwa Mazowieckiego podjął decyzję o przeprowadzeniu kompleksowej analizy ich potrzeb, opartej na badaniu ankietowym mazowieckich ochotniczych straży pożarnych. Przeprowadzenie przedmiotowej analizy zostało powierzone Mazowieckiemu Biuru Planowania Regionalnego w Warszawie (MBPR), realizującemu m.in. zadania samorządu województwa z zakresu rozwoju regionalnego.

Uwzględniając ustawowe obowiązki samorządów gminnych względem OSP, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego zwróciło się do nich z prośbą o pomoc w rozdystrybuowaniu kwestionariuszy ankietowych. W listopadzie 2019 r. wysłano do 314 wójtów, burmistrzów lub prezydentów miast w województwie mazowieckim pismo Dyrektora MBPR, zawierające prośbę o przekazanie załączonego kwestionariusza ankietowego prezesom wszystkich jednostek OSP z terenu danej gminy, włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG) oraz jednej dowolnie wybranej jednostki działającej poza ww. systemem. Pozyskano odpowiedzi od 630 jednostek OSP z 257 gmin, które zostały poddane analizie, w celu rozpoznania głównych problemów i wyzwań w ich działalności.

Rola ochotniczych straży pożarnych w systemie ochrony przeciwpożarowej oraz podstawowe zasady działalności i jej finansowania

Integralną częścią systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa jest Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy. Jego celem jest ochrona życia, zdrowia, mienia i środowiska poprzez: prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów lub innych klęsk żywiołowych, a także ratownictwo techniczne, chemiczne, ekologiczne, medyczne. Trzon przedmiotowego systemu stanowią jednostki ratowniczo-gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej (PSP) oraz wybrane jednostki ochotniczych straży pożarnych (włączone do KSRG). System ten obejmuje również inne służby i podmioty, które współdziałają w akcjach ratowniczych. Nadzór nad funkcjonowaniem KSRG sprawuje Minister Spraw Wewnętrznych, a za określenie zadań, ich koordynację i kontrolę na poziomie kraju, województwa i powiatu odpowiadają: Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, wojewoda i starosta. W zakresie ustalonym przez wojewodę, wójt (burmistrz, prezydent miasta) koordynuje funkcjonowanie systemu

na terenie gminy [art. 14 ust. 5 uop]. Włączenie jednostek ochrony przeciwpożarowej, w tym OSP, do systemu KSRRG związane jest z osiągnięciem wymaganych standardów wyposażenia i wykszolenia. Warunkiem koniecznym jest również deklaracja podmiotu do pozostawania w stałej gotowości do podejmowania działań ratowniczych [Rozporządzenie ... 2014, (§ 2 ust. 1)]. Wiele jednostek OSP, ze względu na niespełnienie standardów, nie należy do Krajowego Sytemu Ratowniczo-Gaśniczego.

W województwie mazowieckim działa łącznie około 2 tys. jednostek OSP [www.mazovia.pl 07.02.2020], z czego 541 włączonych do KSRRG [Dane z Komendy... 2020], funkcjonujących w 296 gminach.

Działalność ochotniczych straży pożarnych reguluje ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej. Jednostki OSP funkcjonują w polskim systemie prawnym jako stowarzyszenia i działają na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach. Szczegółowe zadania i organizację jednostek OSP określają ich statuty, jednak ustalenia z zakresu ochrony przeciwpożarowej muszą być uzgadniane z właściwym terenowo komendantem powiatowym (miejskim) PSP.

Do ustawowych zadań OSP, oprócz walki z pożarami, klęskami żywiołowymi czy innymi miejscowymi zagrożeniami, należy także działalność społeczna, w tym przede wszystkim: organizacja przedsięwzięć promujących sport i kulturę fizyczną oraz inicjatyw oświatowo-kulturalnych, propagujących wiedzę i umiejętności z zakresu ochrony przeciwpożarowej, wspieranie form współdziałania między lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi w zakresie ochrony przeciwpożarowej, a także rozpowszechnianie zasad udzielania pierwszej pomocy osobom poszkodowanym w wyniku pożaru czy klęski żywiołowej [art. 19 ust. 1a uop].

OSP finansowane są w dwojaki sposób. Jako stowarzyszenia pozyskują środki na realizację celów statutowych m.in. ze: składek członkowskich, darowizn, dochodów z własnej działalności oraz dotacji, przyznawanych na zasadach określonych w przepisach odrębnych. Natomiast źródła finansowania ich działalności, jako jednostek ochrony przeciwpożarowej, wynikają z ww. ustawy o ochronie przeciwpożarowej [art. 29 uop] i mogą być m.in. pokrywane z budżetu państwa (udział w kosztach utrzymania OSP należących do KSRRG [art. 33 ust. 1 uop]) oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Samorząd Województwa Mazowieckiego, doceniając rolę i znaczenie Ochotniczych Straży Pożarnych w systemie ochrony przeciwpożarowej oraz bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, od wielu lat nieprzerwanie udziela wsparcia finansowego gminom na realizację ich ustawowych zadań w odniesieniu do OSP. Przyznane dotychczas środki znacząco poprawiły standardy wyposażenia mazowieckich jednostek oraz zwiększyły poziom bezpieczeństwa pracy ich członków, co pozwoliło na włączenie wielu jednostek do KSRRG. W latach 2006 – 2019 wsparcie z budżetu województwa, w łącznej kwocie około 90 mln zł, otrzymało ponad 3 tys. OSP (niektóre jednostki otrzymały wsparcie kilkukrotnie) [www.mazovia.pl 07.11.2019]. W 2020 r. uruchomione zostały kolejne edycje dwóch zadań, mających na celu podniesienie skuteczności prowadzonych akcji ratowniczych oraz zwiększenie komfortu pracy strażaków ochotników: OSP-2020 – oferujący dofinansowanie zakupów nowych samochodów ratow-

niczo-gaśniczych, sprzętu specjalistycznego i odzieży ochrony indywidualnej dla jednostek OSP oraz MAZOWIECKIE STRAŻNICE OSP-2020 – umożliwiający pomoc finansową na pokrycie kosztów prac remontowych budynków strażnic OSP. Wsparciem obejmowane są jednostki należące do KSRG oraz te, które spełniają warunki przyłączenia lub pretendują do ich spełnienia. Ponadto – w związku z epidemią koronawirusa COVID-19 – Samorząd Województwa Mazowieckiego w 2020 r. przeznaczył dla jednostek dodatkową pomoc finansową na zakup środków ochronnych na walkę z tą epidemią [www.mazovia.pl 09.04.2020].

Analiza wyników badania ankietowego

Pytania 1–4 kwestionariusza ankietowego miały na celu pozyskanie informacji o jednostkach OSP, biorących udział w badaniu: ich lokalizacji, liczbie strażaków oraz przynależności do KSRG. Informacje te zostały wykorzystane m.in. do opracowania statystycznego odpowiedzi na poszczególne pytania.

Pytania 5–10 dotyczą identyfikacji problemów i potrzeb OSP. Analizując wyniki tej części badania, sumowano liczby analogicznych odpowiedzi oraz określano udział procentowy jednostek OSP zgłaszających problem/potrzebę w ogólnej liczbie respondentów.

Większość jednostek OSP, biorących udział w badaniu ankietowym, to jednostki włączone do KSRG (63% respondentów). Analiza odpowiedzi wszystkich badanych OSP wykazała, że struktura problemów i potrzeb zgłaszanych przez respondentów jest podobna, niezależnie od ich przynależności do KSRG. W związku z powyższym na potrzeby niniejszej analizy posłużono się zestawieniami odpowiedzi udzielonych przez wszystkie ankietowane jednostki (bez stosowania ich podziału wg kryterium przynależności do KSRG).

W badaniu ankietowym pozyskano odpowiedzi od 630 jednostek OSP z 257 gmin, z czego od 400 jednostek włączonych do KSRG (74% tego typu – ryc. 1) oraz od 230 funkcjonujących poza ww. systemem.

Liczba strażaków ochotników, służących w jednostkach OSP, które wypełniły kwestionariusze ankietowe, jest bardzo zróżnicowana i waha się od 3 do 160.

Badanie ankietowe wykazało problem braku przygotowania znacznej części mazowieckich jednostek OSP do prowadzenia specjalistycznych działań ratowniczych – 182 ankietowanych (29%) stwierdziło, że nie jest do tego przygotowana.

Przygotowanie do prowadzenia specjalistycznych działań ratowniczych wskazało w różnym zakresie łącznie 448 (71%) ankietowanych jednostek OSP¹. Najwięcej jednostek (ponad 300) ma kompetencje do prowadzenia działań w zakresie ratownictwa technicznego i drogowego, wiele deklarowało również przygotowanie do ratownictwa medycznego i gaśniczego (po ok. 150 jednostek). Ankietowani wskazali także przygotowanie w zakresie ratownictwa: wodnego, wysokościowego i chemicznego oraz pomocy przy zmniejszaniu skutków klęsk

¹ W tekście wykorzystano zapisy rodzajów działań ratowniczych, które deklarowano w badaniu, stąd podział ten może różnić się od podziałów używanych w literaturze.

Ryc. 1. Udział w badaniu jednostek OSP włączonych do KSRG

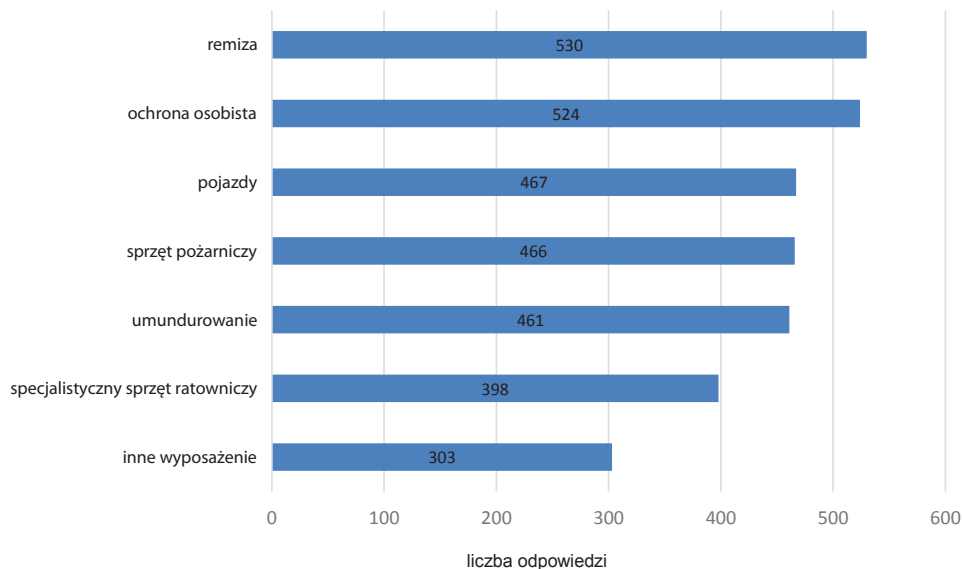
Źródło: opracowanie MBPR na podstawie danych Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie (stan na 13.03.2020 r.) oraz badania ankietowego

żywiolowych – w wymienionych przypadkach odpowiednie kompetencje deklarowało po mniej niż 100 respondentów.

Znaczna część jednostek OSP, działających w województwie mazowieckim, zadeklarowała potrzeby w zakresie poprawy wyposażenia (ryc. 2).

Najwięcej – 530 ankietowanych jednostek OSP (84%) wskazało zapotrzebowanie na inwestycje dotyczące remizy strażackiej. Najczęściej wymienianymi potrzebami w tym zakresie były: remont, rozbudowa lub budowa remizy oraz montaż ogrzewania centralnego. Respondenci wskazywali również potrzebę budowy garażu oraz zakupu elementów wyposażenia remizy.

Potrzeby w zakresie ochrony osobistej stanowiły kolejną pod względem liczebności grupę odpowiedzi w zakresie wyposażenia. Problemy tego typu zgłosiły 524 jednostki OSP (83% respondentów).

Ryc. 2. Potrzeby jednostek OSP w zakresie poprawy wyposażenia

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie badania ankietowego

Najczęściej podkreślano potrzebę zakupu: odzieży ochronnej, obuwia, hełmów, rękawic, kominarek oraz aparatów ochrony układu oddechowego.

Posiadanie przez jednostkę OSP średniego lub ciężkiego samochodu ratowniczo-gaśniczego jest jednym z kryteriów włączenia do KSRG, dlatego jest to szczególnie ważne dla jednostek włączonych lub starających się o włączenie do ww. systemu. Potrzeby w zakresie pojazdów zadeklarowało 467 jednostek (74% respondentów). Potrzeby OSP dotyczą zakupu średnich, lekkich i ciężkich samochodów ratowniczo-gaśniczych. Wiele jednostek wskazało zapotrzebowanie na kilka typów samochodów strażackich. Część jednostek OSP, przeważnie z gmin położonych nad dużymi rzekami województwa, wskazało zapotrzebowanie na pojazdy umożliwiające transport łodzi lub pojazdy terenowe do ratownictwa wodnego.

Potrzebę zakupu sprzętu pożarniczego zgłosiło 466 jednostek OSP (74% respondentów). Według odpowiedzi najpotrzebniejsze sprzęty to: agregaty (oddymiające lub prądotwórcze), sprzęt ochrony dróg oddechowych, armatura pożarnicza i wodno-pianowa, węże pożarnicze i motopompy.

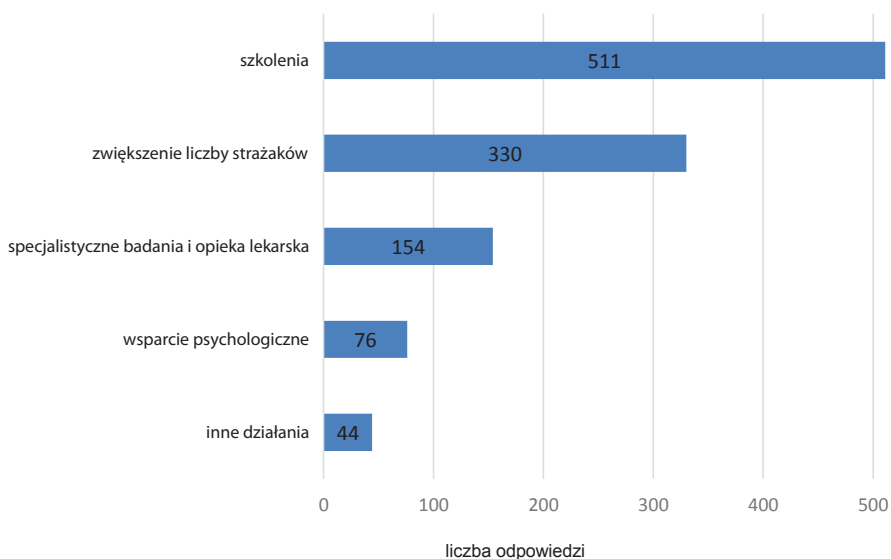
Potrzeby związane z umundurowaniem zgłosiło 461 jednostek OSP biorących udział w badaniu (73%). Zadeklarowane potrzeby najczęściej dotyczyły: zakupu ubrań i butów koszarowych, mundurów wyjściowych oraz odzieży ochronnej.

Potrzeby w zakresie specjalistycznego sprzętu ratowniczego zgłosiło 398 respondentów (63%). Najczęściej wskazywanymi odpowiedziami były zakupy: kamery termowizyjnej, narzędzi hydraulicznych oraz sprzętów z zakresu ratownictwa technicznego, drogowego, wodnego i medycznego.

Ponadto 303 jednostki OSP (48% respondentów) zgłosiły potrzeby związane z innym wyposażeniem, przy czym najczęściej pojawiającymi się odpowiedziami były zakupy: urządzeń z zakresu łączności (radiotelefony, radiostacje, systemy alarmowe), agregatów prądotwórczych, latarek, a także pralek do ubrań specjalnych.

Potrzeby w zakresie podnoszenia sprawności członków jednostki OSP do prowadzenia akcji ratowniczych przedstawia rycina 3.

Zapotrzebowanie na szkolenia wskazało 511 jednostek OSP, co stanowi 81% ogółu respondentów. Wśród najczęściej wymienianych odpowiedzi znalazły się szkolenia z zakresu ratownictwa medycznego (w szczególności pierwszej pomocy) oraz szkolenia podstawowego dla strażaków ratowników OSP. Jednostki deklarowały również zapotrzebowanie na szkolenia z zakresu: ratownictwa technicznego, ratownictwa wodnego (najczęściej zgłaszane przez jednostki znajdujące się w gminach nadwiślańskich województwa mazowieckiego) oraz wysokościowe.

Ryc. 3. Potrzeby jednostek OSP w zakresie podnoszenia sprawności członków do prowadzenia akcji ratowniczych

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie badania ankietowego

330 jednostek OSP (52% badanych) zadeklarowało problem z pozyskaniem nowych strażaków ochotników. Respondenci ponadto zwracali uwagę na ograniczoną liczbę strażaków, mających możliwość udziału w działaniach ratowniczych prowadzonych w godzinach ich pracy zawodowej oraz zbyt małą liczbę osób uprawnionych do prowadzenia pojazdów uprzywilejowanych. W wielu przypadkach problemem jest dostępność strażaków ochotników mających przeszkolenie odpowiednie do udziału w trudniejszych akcjach, co zwraca uwagę na wspomniane wcześniej zapotrzebowanie na szkolenia.

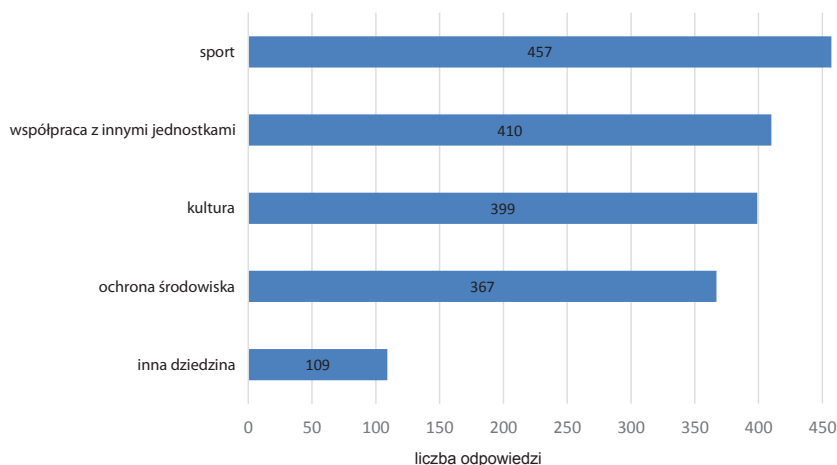
154 ankietowane jednostki OSP (24%) z terenu województwa wskazały zapotrzebowanie w zakresie specjalistycznych badań i opieki lekarskiej. Najczęściej zgłaszano potrzeby: badań okresowych, badań psychologicznych w zakresie uprawnień wysokościowych, specjalistycznych badań dla kierowców pojazdów uprzywilejowanych oraz badań w kierunku uczulenia na owady. Wielu respondentów zgłaszało również zapotrzebowanie na szybki dostęp do badań specjalistycznych.

Potrzebę dotyczącą wsparcia psychologicznego dla strażaków ochotników zgłosiło tylko 76 jednostek OSP, biorących udział w badaniu (12%). Do najczęściej powtarzających się odpowiedzi należała potrzeba bezpłatnego dostępu do konsultacji psychologicznych, spotkań z psychologiem (okresowych lub po ciężkich akcjach ratowniczo-gaśniczych), a także potrzeba organizacji spotkań dotyczących radzenia sobie ze stresem.

44 jednostki OSP (7% biorących udział w badaniu), wskazały potrzebę innych działań zwiększających sprawność członków do prowadzenia akcji ratowniczych. Najczęściej wymieniano: potrzebę stworzenia zaplecza do ćwiczeń sportowych, organizację ćwiczeń terenowych, ograniczenie biurokracji oraz szkolenia dla okolicznych mieszkańców w zakresie ochrony przeciwpożarowej.

Respondenci deklarowali chęć prowadzenia szerokiej działalności społecznej oraz współpracy z innymi jednostkami OSP (ryc. 4).

457 badanych (73%) wyraziło zamiar prowadzenia działalności sportowej. Wśród powtarzających się odpowiedzi znalazły się m.in.: organizacja zawodów sportowo-pożarniczych i sportowych (w tym turniejów piłki nożnej i tenisa stołowego), stworzenie i doposażenie siłowni oraz propagowanie sportu wśród dzieci i młodzieży.

Ryc. 4. Zamierzenia jednostek OSP dotyczące działalności społecznej i współpracy z innymi jednostkami strażackimi

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie badania ankietowego

Chęć współpracy z innymi jednostkami OSP w kraju i za granicą wyraziło 410 respondentów (65%), co najczęściej uzasadniano możliwością wymiany doświadczeń. Wśród odpowiedzi pojawiały się także formy współpracy z innymi jednostkami OSP, takie jak: ćwiczenia, szkolenia, zawody, współudział w akcjach ratowniczych, wyjazdy integracyjne i wzajemne wizytacje.

Zamierzenie prowadzenia lub rozwijania działalności w dziedzinie kultury zgłosiło 399 respondentów (63%). Z otrzymanych odpowiedzi wynika, że jednostki OSP chcą się angażować w: edukację dzieci, młodzieży i mieszkańców gminy w zakresie ochrony przeciwpożarowej, działalność orkiestr strażackich, udział w imprezach kościelnych i kulturalnych, organizację imprez, pokazów i szkoleń, a także wyrażają chęć współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi.

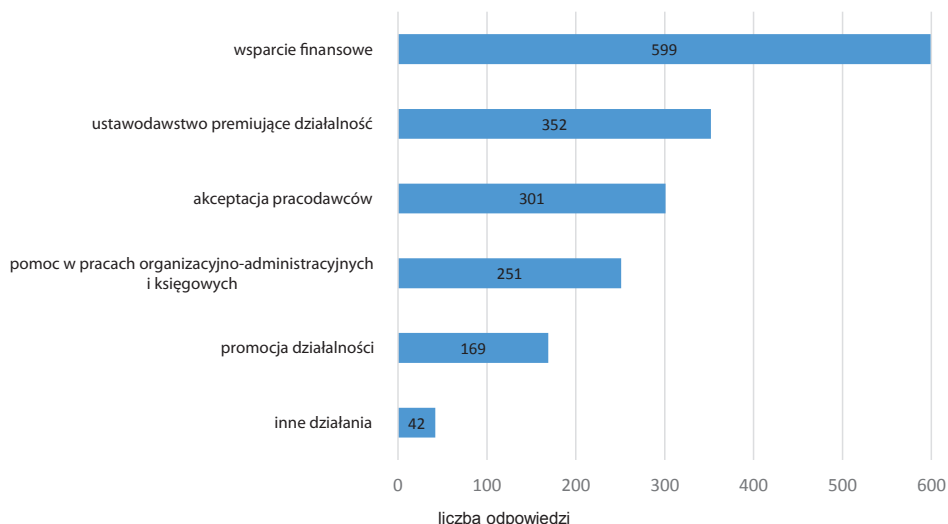
367 jednostek OSP, które wypełniły kwestionariusz ankietowy (58%), zamierza prowadzić lub rozwijać działalność w zakresie ochrony środowiska. Najczęściej deklarowany był udział w akcjach typu „sprzątanie świata” oraz promowanie postaw proekologicznych wśród lokalnych społeczności, np. przez organizację spotkań informacyjnych i edukacyjnych nt. szkodliwości wypalania traw i odpadów, segregacji odpadów oraz zapobiegania pożarom.

Chęć prowadzenia lub rozwijania działalności w innej dziedzinie wykazało 109 jednostek OSP, biorących udział w badaniu (17%), przy czym najczęściej wskazywanymi odpowiedziami były: organizacja zajęć dla dzieci i młodzieży w udzielaniu pierwszej pomocy, propagowanie zasad na temat bezpieczeństwa i pierwszej pomocy wśród lokalnej społeczności, współpraca z jednostkami samorządowymi oraz stowarzyszeniami, a także zabezpieczenie imprez i uroczystości kulturalnych.

Prawie wszystkie jednostki OSP, biorące udział w badaniu, wskazały potrzebę różnego rodzaju wsparcia, szczególnie w postaci finansowej – takiej odpowiedzi udzieliło 599 ankietowanych (95%) (ryc. 5).

Jednostki, które zadeklarowały zapotrzebowanie na wsparcie finansowe, potrzebują funduszy głównie na: budowę lub remont budynku remizy, zakup sprzętu, umundurowania oraz pojazdów, a także na prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej.

352 ankietowane jednostki OSP (56%) oczekują wsparcia w postaci ustawodawstwa premiującego działalność członków OSP. Respondenci, którzy widzą potrzebę zmiany ustawodawstwa, najczęściej chcieliby obniżenia wieku emerytalnego lub wprowadzenia dodatku do emerytur dla strażaków OSP, a także przyznania dodatków specjalnych za udział w akcjach ratowniczych oraz dodatkowych ulg i zniżek (w tym również ulg podatkowych dla pracodawców zatrudniający strażaków ochotników).

Ryc. 5. Zapotrzebowanie jednostek OSP na różne formy wsparcia

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie badania ankietowego

Potrzebę akceptacji pracodawców dla działalności strażaków ochotników zadeklarowało 301 jednostek OSP (48% respondentów). Najczęściej oczekują one akceptacji nieobecności strażaków w czasie trwania akcji ratowniczo-gaśniczych oraz zwolnień z pracy na szkolenia strażackie. Jak wynika z przeprowadzonego badania, istnieją duże problemy w tej dziedzinie.

Zapotrzebowanie na pomoc w pracach organizacyjno-administracyjnych i księgowych zadeklarowało ok. 40% jednostek OSP, biorących udział w badaniu (251). Wśród nadesłanych odpowiedzi najczęściej powtarzała się potrzeba pomocy w zakresie prowadzenia księgowości ogólnej, w tym opracowywanie sprawozdań i rozliczeń finansowych, pozyskiwanie i rozliczanie dotacji. Zgłaszano również zapotrzebowanie na organizację szkoleń w zakresie prowadzenia księgowości.

Potrzebę wsparcia w zakresie promocji działalności zadeklarowało 169 ankietowanych (27%). Wśród najczęściej pojawiających się odpowiedzi znalazły się: organizacja imprez okolicznościowych oraz akcji społecznych, w tym ogólnopolskich akcji promujących idee pożarnictwa ochotniczego, pozyskiwanie sponsorów, prowadzenie strony internetowej. Z odpowiedzi jednostek OSP wynika, że postrzegają one działania promocyjne jako narzędzie, służące do pozyskiwania nowych członków. Większość jednostek (72%), które zadeklarowały potrzebę wsparcia w przedmiotowym zakresie, wyraziła również zapotrzebowanie na zwiększenie liczby strażaków ochotników.

Tylko 42 respondentów (7%) wskazało zapotrzebowanie na wsparcie w postaci innych działań, np. przez wprowadzenie dodatków emerytalnych, ulg podatkowych, bezpłatnej pomocy prawnej oraz zmian legislacyjnych, które ułatwią działalność statutową OSP.

Pytanie otwarte – ostatnie w formularzu ankietowym, pozwalało na swobodne odpowiedzi respondentów w zakresie innych, nietypowych problemów i wyzwań, dostrzeganych przez jednostki OSP. 164 badanych (26%), którzy odpowiedzieli na to pytanie, najczęściej wskazywało problemy i potrzeby, powtarzające się w poprzedniej części formularza, np.: konieczność wymiany pojazdu, budowy lub remontu remizy, trudności z pozyskaniem nowych członków. Nowymi zagadnieniami, na które zwrócili uwagę respondenci, są: problemy związane z funkcjonowaniem orkiestr strażackich (trudności w pozyskaniu funduszy na zakup instrumentów i brak chętnych osób) oraz ograniczenia związane z włączeniem jednostek do KSRG, ze względu na braki w wyposażeniu. Ankietowane jednostki OSP zgłaszały również potrzebę stworzenia warunków do prostszego pozyskiwania środków finansowych na realizację działalności statutowej, a także wydłużenia wieku uprawniającego do udziału w działaniach ratowniczo-gaśniczych (po uzyskaniu orzeczenia lekarskiego o braku przeciwwskazań).

Podsumowanie

Analiza głównych problemów i wyzwań w działalności Ochotniczych Straży Pożarnych w województwie mazowieckim, oparta na wynikach badania ankietowego, przeprowadzonego na przełomie 2019 i 2020 roku, wykazała, że – pomimo systematycznie otrzymywanej pomocy – jednostki OSP napotykać wiele przeszkód i ograniczeń w swojej społecznej działalności na rzecz bezpieczeństwa publicznego. Szczególnie duże są potrzeby w zakresie wyposażenia jednostek w specjalistyczny sprzęt oraz w zakresie podnoszenia sprawności ich członków do akcji:

- ponad 80% jednostek OSP zgłosiło braki w wyposażeniu remizy i w zakresie ochrony osobistej oraz wskazało zapotrzebowanie na szkolenia,
- ponad 70% respondentów zadeklarowało potrzeby dotyczące: umundurowania, pojazdów oraz sprzętu pożarniczego,
- ponad 60% ankietowanych nie dysponuje odpowiednim wyposażeniem w specjalistyczny sprzęt ratowniczy.

Badanie ankietowe wykazało ponadto, że ważnym wyzwaniem w działalności jednostek OSP jest działalność społeczna, w której prowadzeniu także występują trudności. Ankietowani licznie deklarowali zamierzenie prowadzenia lub rozwijania tego rodzaju działalności:

- ponad 70% – w zakresie sportu,
- ponad 60% – w zakresie kultury i współpracy z innymi jednostkami w kraju i zagranicą,
- ponad 50% – w zakresie ochrony środowiska.

Bardzo poważnym problemem, ujawnionym w przeprowadzonym badaniu, jest pozyskanie młodych osób, gotowych bezinteresownie zaangażować się w służbę w ramach ochotniczych straży pożarnych – około 50% respondentów zadeklarowało trudności w zaangażowaniu nowych strażaków ochotników. Podobna liczba ankietowanych jednostek

przedstawiła oczekiwania w zakresie zmian ustawodawstwa premiującego działalność OSP oraz zadeklarowała potrzeby w zakresie akceptacji pracodawców dla działalności strażackiej swoich członków.

W związku z tym, że doposażanie jednostek OSP jest procesem ciągłym i wymagającym dużych nakładów finansowych, 95% jednostek przedstawiło zapotrzebowanie na dalsze wsparcie w postaci finansowej.

Przeprowadzona analiza wyników badania ankietowego wykazała dużą skalę potrzeb mazowieckich jednostek OSP, w szczególności dotyczących wyposażenia oraz szkoleń podnoszących sprawność załogi. Zróżnicowana sytuacja poszczególnych jednostek OSP, na którą wpływ ma wiele czynników, m.in. kondycja finansowa gmin czy przynależność do KSRG, pociąga za sobą konieczność pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, niezbędnych do sprawnego funkcjonowania OSP, a tym samym dla zapewnienia bezpieczeństwa województwa.

Słownik skrótów

KSRG – Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy

MBPR – Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie

OSP – Ochotnicza Straż Pożarna

PSP – Państwowa Straż Pożarna

Literatura

Barański M., 2018, *Obowiązki gminy w zakresie ochrony przeciwpożarowej* [w:] *Ochotnicze Straże Pożarne Zadania – Samorząd – Bezpieczeństwo*, Raport z badań, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, s. 103-114.

Dane Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie [stan na 13.03.2020 r.].

Marjański A., 2017, *Rola Ochotniczych Straży Pożarnych w zapewnieniu bezpieczeństwa ludności. Edukacja warunkiem bezpieczeństwa w XXI w.* [w:] M. Kopczeński, D. Sienkiewicz (red.), *Bezpieczeństwo publiczne wczoraj i dziś*, Centrum Szkolenia Sił Powietrznych im. Romualda Traugutta, Koszalin, s. 131-147.

Radkowski R., 2015, *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy jako element organizacji ratownictwa i ochrony ludności w Polsce*, Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, 14, s. 37-49.

Dokumenty i akty prawne

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 3 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1319).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 15 września 2014 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz.U. z 2014 r. poz. 1317).

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. z 2020 r. poz. 961 ze zm.).

Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2019 r. poz. 713 ze zm.).

Strony internetowe

<https://www.ppoz.pl/> [dostęp: 07.02.2020].

<https://www.mazovia.pl/aktualnosci/art,7345,pieniadze-na-ogrodki-dzialkowe-osp-i-czyste-powietrze.html> [dostęp: 13.02.2020].

<https://www.mazovia.pl/aktualnosci/art,7678,o-przyszlosci-osp.html> [dostęp: 07.11.2019].

<https://www.mazovia.pl/aktualnosci/art,7886,samorzad-wojewodztwa-110-mln-zl-na-programy-wsparcia-dla-mazowszan.html> [dostęp: 07.02.2020].

<https://www.mazovia.pl/aktualnosci/art,7986,8-mln-zl-na-srodki-ochrony-dla-mazowieckich-osp.html> [dostęp: 09.04.2020].

Analysis of the main problems and challenges of volunteer fire brigades in the Mazovia Region

ABSTRACT

The article presents the results of an analysis of the main needs, problems and challenges related to the activities of volunteer fire brigades in the Mazovia Region. The analysis is based on a survey conducted among Mazovian volunteer fire brigades. The analysis allowed for the needs of volunteer fire brigades to be identified in terms of improving equipment and the efficiency of unit members in conducting rescue operations. The survey also provided information on the preparation of units for conducting rescue operations. Finally, the answers allowed for the identification of the forms of support most needed for volunteer fire brigades activities.

This study has been supplemented with basic information on the National Emergency and Fire System and an analysis of the Polish legal provisions underlying the activities and financing of volunteer fire brigades, including in particular the Act of 24 August 1991 on Fire Protection and the Act of 7 April 1989 on the Law about associations.

Key words: volunteer fire brigades, National Emergency and Fire System, Mazovia Region

Paulina Żurawicka – absolwentka gospodarki przestrzennej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, pracownik samorządowy, kontakt: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Oddział Terenowy w Siedlcach, ul. Pułaskiego 19/21, 08-110 Siedlce, e-mail: pzurawicka@mbpr.pl

Paulina Żurawicka – a graduate of Warsaw University of Life Sciences in the field of spatial management, regional government employee, contact: Mazovian Office for Regional Planning in Warsaw, Branch office in Siedlce, ul. Pułaskiego 19/21, 08-110 Siedlce, e-mail: pzurawicka@mbpr.pl

Monika Kierzkowska – absolwentka Akademii Podlaskiej (obecnie Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny) w Siedlcach, studia podyplomowe w zakresie Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, pracownik samorządowy, kontakt: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Oddział Terenowy w Siedlcach, ul. Pułaskiego 19/21, 08-110 Siedlce, e-mail: mkierzkowska@mbpr.pl

Monika Kierzkowska – graduate of the Academy of Podlasie in Siedlce (currently: the University of Natural Sciences and Humanities), postgraduate of the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw in the field of the Structural Funds of the European Union, regional government employee, contact: Mazovian Office for Regional Planning in Warsaw, Branch office in Siedlce, ul. Pułaskiego 19/21, 08-110 Siedlce, e-mail: mkierzkowska@mbpr.pl

Dariusz Piwowarczyk – absolwent gospodarki przestrzennej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, studia podyplomowe w zakresie rewitalizacji architektoniczno-urbanistycznej obszarów miejskich na Politechnice Gdańskiej, pracownik samorządowy, kontakt: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Oddział Terenowy w Siedlcach, ul. Pułaskiego 19/21, 08-110 Siedlce, e-mail: dpiwowarczyk@mbpr.pl

Dariusz Piwowarczyk – graduate of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn in the field of spatial management, postgraduate of the Gdańsk University of Technology in the field of architectural and urban renewal of urban areas, regional government employee, contact: Mazovian Office for Regional Planning in Warsaw, Branch office in Siedlce, ul. Pułaskiego 19/21, 08-110 Siedlce, e-mail: dpiwowarczyk@mbpr.pl